

מבט על, גיליון 378, 23 באוקטובר 2012

העימות בין רומני ואובמה על מדיניות החוץ

עודד ערן ואואן אלתרמן

הנשיא אובמה והמועמד הרפובליקאי מיט רומני נפגשו בבוקר יום אתמול לעימות הטלוויזיוני, שבמרכזו נושא מדיניות החוץ. הכותרת שהיא גם תוצאת העימות ברורה: המשכיות והסכמה על עקרונות הבסיס של מדיניות החוץ האמריקאית. שני המתמודדים לא שירטטו מתווה חדש למדיניות זו. שניהם לא הצהירו, כי יתקפו את מרכזי הגרעין האיראני או ידחפו לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. שניהם, מאידך, כיוונו לדעת הקהל האמריקאית, שהביאה לרתיעה מפני השימוש בכוח ולהתנתקות איטית מן המזרח התיכון. תהיה התוצאה בבחירות אשר תהיה, בינואר 2013 יהיה לישראל ידיד בבית הלבן, מישהו המוכן "לעמוד לצד" "בן הברית הגדול ביותר של ארצות הברית במזרח התיכון". ואף על פי כן, במידה שהעימות שיקף את תכניות המועמדים, זו תהיה ארצות הברית השונה מתקופתם של קלינטון ובוש (הבן). זו תהיה ארצות הברית שתיתן תמיכה דיפלומטית איתנה ותמיכה כספית, והיא אפילו תגביר את שיתוף הפעולה הצבאי והמודיעיני. אבל בנושאי מלחמה ושלום, יהיה על ישראל להיחלץ בעצמה ממצוקותיה כשארצות הברית רק "לצידה".

בתקופות כהונתם של קלינטון ובוש ראינו ארצות הברית שונה. זו הייתה ארצות הברית, שלטוב או לרע, ניסתה לקדם את תהליך השלום והייתה פחות מסויגת משימוש בכוח על מנת לעצב את המזרח התיכון. זו גם הייתה ארצות הברית שהייתה פעלתנית יותר בשנים הראשונות של אובמה כנשיא ושלא חששה מלהתעמת עם ראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו, בנושא תהליך השלום.

החוב הלאומי התופח, עייפות הציבור האמריקאי ממעורבות צבאית והאביב הערבי כפו שינויים עמוקים. ארצות הברית השתמשה אמנם בכוח צבאי בלוב, אך בעימות האחרון אף אחד מן המועמדים לא המליץ להשתמש שוב בכוח כזה בסוריה. שני המועמדים הסכימו, כי יש להסיג את כוחות ארצות הברית מאפגניסטן והם הזכירו רק בחטף את המלחמה בעיראק ותוצאותיה. הנושא הפלסטיני, שבעבר היה במרכז השיח האמריקאי בנושאי חוץ, גם הוא הוזכר ביעף רק פעם אחת על ידי רומני ואפילו לא פעם אחת על ידי אובמה.

שניהם נקטו בלשון זהירה בנושא איראן, שניהם תמכו בסנקציות, כאשר רומני טוען שהיה צורך לאמצן מוקדם יותר וביתר עוצמה. זו אולי נקודה הברורה מאלה אבל משמעותית—בארצות הברית יש תמיכה מסיבית בסנקציות. איש משני המועמדים לא ויתר אמנם על האופציה הצבאית, אף ששניהם התייחסו אליה כאמצעי של "בלית ברירה". שניהם לא גילו התלהבות רבה למשמע הצעתו של המנחה בוב שיפר לברית הגנה עם ישראל (שלפיה התקפה על ישראל תיחשב כהתקפה על ארצות הברית). שני המועמדים היו חלוקים בתשובתם לשאלה: באיזה שלב יש לעצור את איראן? רומני חזר על אמירתו, שאסור שאיראן "תפתח יכולת גרעינית" ושוב הביע התנגדות לכך שאיראן תגיע למצב שבו היא תוכל לפרוץ במהירות לקראת פצצה. אובמה לעומתו אמר שלמקבלי ההחלטות האמריקאים יהיה מידע מעודכן אם איראן תבקש לעשות פריצה כזו. זהו אכן הבדל בעל משמעות אך ללא הבהרה לאיראן מה הן המשמעות הנגזרות מתפישות אלה עלולה הבחנה זו להישאר נטולת משמעות מעשית.

בנושא זה כבנושאים אחרים אובמה ורומני כוונו דבריהם למצביעים מתלבטים במרכז המפה הפוליטית שמצויים בתוך האוכלוסייה האמריקאית שבעת המלחמות. השניים ניסו להיבדל זה מזה בנושאים כגון דרך הופעתם יותר מאשר לחדד את ההבדלים בדעותיהם. רומני תקף את הקרנת החולשה של אובמה ושב להאשים את אובמה ב"מסע מתנצל" למזרח התיכון. רומני גם קרא להגדלת תקציב הביטחון ובמיוחד לצי האמריקאי. אובמה דחה את הטענה של מסע ההתנצלות וכינה אותה כ"כנראה השקר הגס ביותר" של מסע הבחירות. הוא גם לגלג על רומני על אי ידיעתו את הצרכים הצבאיים האמיתיים בהשוותו את בניין האוניות הנוספות לתוספת של סוסים וחרבות שנעשו מיותרים כתוצאה מהקדמה הטכנולוגית.

רומני ניסה להבחין בין חולשה ועוצמה ואילו אובמה ניסה להבחין בין חשיבה מעמיקה לאימפולסיביות. הבחור יחליט.

נראה מהדיון כאילו ארצות הברית איבדה עניין במזרח התיכון וכן היא איבדה את הדמיון היוצר במדיניות החוץ. הטוב ביותר שרומני הציע, בהסכמה במשתמע לדברי אובמה, היה לעזור לחברה הערבית במימוש הדמוקרטיה והשוק החופשי על ידי תכניות סיוע ושלטון החוק. קידום הדמוקרטיה היה מאז ימי הנשיא קנדי עמוד תווך במדיניות החוץ האמריקאית עם אסטרטגיה שהותוותה למעשה על ידי האיחוד האירופי. ועם זאת, אירופה כמעט ולא הוזכרה בעימות. רוסיה, אפריקה, ואמריקה הלטינית זכו רק לאזכורים קצרים.

ובאשר לזווית הישראלית—כאמור ארצות הברית תעמוד לצדה. שדרת יחסיהן של ארצות הברית וישראל לא נפגעה משינוי דעת הקהל באשר למעורבות ארצות הברית בזירה הבינלאומית. שני המועמדים הניפו בגאווה את נאמנותם ל"בעלת הברית הגדולה שלנו באזור" בהוכיחם את עמידות מערכת היחסים בין שתי המדינות. זו עמדה בפני תלאות משך עשור של מלחמות של ארצות הברית באזור, מערכת הדח-לגיטימציה של ישראל, החרדה מפני החוב הלאומי העצום וה"אביב הערבי". אף אחד משני המועמדים לא רצה שרתיעתו משימוש בכוח בנושא האיראני תראה כסימן לשמירת מרחק מישראל. שניהם חשבו שחשוב להדגיש שהם רוצים לשמור על תקינות היחסים והצלחתם.

מאידך, בעימות הבהבה נורת אזהרה לישראל וקובעי מדיניותה. לתוצאות של הבחירות לנשיאות בארצות הברית ולכנסת בישראל תהיה חשיבות רבה לעתיד היחסים ביניהן. ממשלה ישראלית הקרובה בדעותיה לממשל האמריקאי עשויה למצוא עצמה במצב נוח לניהול שיתוף פעולה בנושאים כגון תהליך השלום, איראן וההשלכות האזוריות של ה"אביב הערבי". עם זאת, אין להוציא מכלל אפשרות שיתוף פעולה ותיאום בין ממשלת מרכז-ימין בישראל לממשל בקדנציה שנייה של אובמה. שיתוף פעולה כזה יצריך כיול מחודש של עדיפויות מדיניות והדרכים להשגת היעדים המדיניים. יתר על כן, זה יצריך שיקום האמון והיכולת לבטוח בצד השני בדרגים הגבוהים של קובעי המדיניות.

יהיה הנשיא הנבחר אשר יהא, דעת הקהל האמריקאית תהווה מכשול לכל מי שיבקש לנקוט במדיניות אקטיבית של נכונות להתערבות אמריקאית פעילה, אם בסוריה או איראן או בכל זירה אחרת. כל אחד משני המועמדים, כאשר ייבחר, יחוש בלחץ עליו שלא להפעיל כוח צבאי אמריקאי. ההנחה היא שהשימוש בכוח יתאפשר רק אחרי שתוכח חיוניות הפעלת הכוח. ממשלה ישראלית שתבקש לשווק את הצורך להפעיל כוח אמריקאי, תוכל להשיג הפעלה של הכוח מצד ארצות הברית רק אחרי ששכנעה מעל לכול ספק את דעת הקהל האמריקאית. בשנים הקרובות זה עשוי להיות המפתח לניהולם המוצלח של יחסי ישראל-ארצות הברית.